

OKHALDHUNGA : ओखलढुङ्गा
[Yearly Peer Reviewed Journal]
ISSN: 3021-9965
Vol. 4, Feb 2026
Published by Okhaldhunga Campus

सहिद कथामा आज्चलिकता

देबेन्द्रबहादुर बानिया

Article History : Submitted 2 Dec. 2025; Reviewed 13 Jan. 2026; Accepted 6 Feb. 2026
Author : Devendra Bahadur Baniya Email: baniyadevendra466@gmail.com
DOI: <https://doi.org/10.3126/oj.v3i4.91090> ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0003-6824-1206>

लेखसार

प्रस्तुत लेख गुरुप्रसाद मैनालीको 'नासो' कथा सङ्ग्रहमा सङ्गृहीत 'सहिद' कथामा विद्यमान आज्चलिकताको विश्लेषणमा केन्द्रित छ। कथाकार गुरुप्रसाद मैनालीका कथामा सामाजिक यथार्थवाद र परिवेश चित्रणका बारेमा पर्याप्त अध्ययन भएको पाइए तापनि 'सहिद' कथालाई आज्चलिकताको सैद्धान्तिक दृष्टिकोणबाट गरिएका अध्ययनहरू न्यून छन्। मैनालीको सहिद कथामा रहेको आज्चलिकताको समस्यालाई यस लेखले उठान गरेको छ। कथामा प्रयोग गरिएको भाषिक, सामाजिक, सांस्कृतिक र वातावरणीय आज्चलिकताको पहिचान गरी उक्त कुराको विश्लेषण गर्नु यस अध्ययनको मुख्य उद्देश्य रहेको छ। प्रस्तुत अध्ययनमा आज्चलिकताको अवधारणालाई सैद्धान्तिक आधार मानिएको छ। स्रोतका रूपमा 'सहिद' कथा प्राथमिक र सम्बन्धित पुस्तक, जर्नल र लेखहरू द्वितीयक स्रोतका रूपमा उपयोग गरिएको छ। सङ्कलित सामग्री विश्लेषणका लागि गुणात्मक तथा वर्णनात्मक विधि अवलम्बन गरिएको छ। अध्ययनका क्रममा 'सहिद' कथामा नेपालका ग्रामीण क्षेत्रका विराटनगर, कोसीनदीको कुशाहघाट, पोखरा, नुवाकोट र भारतका बनारस, गोरखपुर, पटना, लखनउ आदि शहरहरूको परिवेश, ठेट नेपाली बोली, ग्रामीण कृषिमा आधारित जीवनशैली र श्रमिकहरूको संघर्षमार्फत सशक्त आज्चलिकता प्रस्तुत भएको निष्कर्ष निकालिएको छ। प्रस्तुत लेखले आज्चलिकताको क्षेत्रमा अध्ययन अनुसन्धान गर्न चाहने अनुसन्धानकर्ता, शिक्षक-विद्यार्थी लगायत यस विषयमा चासो राख्ने सबैका लागि उपयोगी हुनुका साथै सहयोगी हुने कुरामा विश्वास राखिएको छ।

मुख्य शब्दहरू : अन्धविश्वास, अत्यचार, जीवनशैली, प्रतडीत, दुर्व्यवहार

विषय परिचय

गुरुप्रसाद मैनाली (१९५७) नेपाली कथा साहित्यमा सुपरिचित नाम हो । विक्रम संम्वत् १९५७ साल भदौ २३ गते शुक्ल चतुर्दशीका दिन काशीनाथ र काशीरूपाका तेस्रो सन्तानका रूपमा जन्मिएका मैनालीले नेपाली साहित्यमा कथा, हास्यव्यङ्ग्य र फुटकर निबन्ध विधामा कलम चलाए तापनि उनी आख्यानकारका रूपमा सुपरिचित छन् । उनले विक्रम संम्वत् १९९२ सालमा शारदा पत्रिकामा नासो कथा प्रकाशन गरी नेपाली कथा साहित्यमा आधुनिकता भित्र्याउने काम गरे । नासो कथा नेपाली साहित्यको पहिलो आधुनिक कथा हो । उनले जम्मा ११ वटा कथाहरू रचना गरेका छन् । यी कथाहरू विक्रम संम्वत् २०२० सालमा प्रकाशित नासो कथा सङ्ग्रहमा सङ्गृहीत छन् । त्यसमध्ये सहिद कथा एक हो । नेपाली साहित्यमा थोरै कथा लेखेर पनि बढी प्रसिद्ध हुने कथाकारमा मैनाली पर्दछन् । उनका कथाहरू सङ्ख्यात्मक रूपमा कम भएपनि गुणात्मक दृष्टिले उत्कृष्ट छन् । उनका कथामा तत्कालीन नेपाली समाजको प्रष्ट प्रतिविम्ब पाइन्छ । उनका कथामा विभिन्न प्रवृत्तिहरू छन् तिनीहरूमध्ये आज्चलिकता पनि एक हो ।

गुरुप्रसाद मैनालीको सहिद कथालाई विभिन्न कोणबाट अध्ययन गरिएको पाइन्छ । उदाहरणका लागि, यस कथाको परिवेशविधान (परिवेश निर्माण) लाई केन्द्रमा राखेर विश्लेषण गर्ने कार्य भएको छ, जसमा सामाजिक, आर्थिक तथा राजनीतिक समस्याहरूको चित्रणलाई मुख्य विषय बनाइएको छ (सुदूरपश्चिम स्पेक्ट्रम, २०२३) । यसबाहेक मैनालीका अन्य कथाहरू जस्तै 'कर्तव्य', 'परालको आगो', 'छिमेकी' आदिको परिस्थितिगत सन्दर्भ, आख्यानसंरचना, सामाजिक यथार्थवाद तथा ग्रामीण जीवनको चित्रणसम्बन्धी अध्ययनहरू प्रशस्तै उपलब्ध छन् । यी अध्ययनहरूले मैनालीलाई आधुनिक नेपाली कथाका प्रारम्भकर्ता तथा सामाजिक यथार्थवादी कथाकारका रूपमा स्थापित गरेका छन् । सहिद कथामा विशेष गरी आज्चलिकता (क्षेत्रीयता) को कोणबाट गरिएको गहन तथा केन्द्रित विश्लेषण निकै सीमित देखिन्छ ।

केही सन्दर्भहरूमा कथाको ग्रामीण आज्चलिकता तथा नेपाल-भारतका विभिन्न ठाउँहरूमा बसोबास गर्ने नेपालीहरूको जीवनशैली, संस्कृति, भाषिक विशेषता र राजनीतिक पृष्ठभूमिको छिटफुट उल्लेख भए पनि यसलाई आज्चलिक साहित्यको सैद्धान्तिक ढाँचामा राखेर व्यवस्थित रूपमा विश्लेषण गर्ने कार्य पर्याप्त रूपमा भएको पाइँदैन । अधिकांश अध्ययनहरूले कथालाई सामाजिक यथार्थवाद, राष्ट्रप्रेम, सहादत वा परिवेश निर्माणको दृष्टिकोणबाट हेरेका छन्, तर आज्चलिक तत्वहरू—जस्तै क्षेत्र विशेषको भौगोलिक-सांस्कृतिक प्रतिबिम्ब, स्थानीय भाषा-बोली, रीतिरिवाज, जनजीवनका विशिष्ट समस्या तथा शोषण-पीडाको क्षेत्रीय सन्दर्भलाई मुख्य आधार बनाएर गरिएको समालोचनात्मक अध्ययन बाँकी नै रहेको देखिन्छ । सहिद कथालाई आज्चलिक कथाको विशेषताहरू (जस्तै परिवेशविधान, पात्रविधान, भाषाशैली, अन्तर्वस्तु आदिका आधारमा) स्पष्ट रूपमा विश्लेषण गरी यसलाई नेपाली आज्चलिक साहित्यको परम्परामा स्थापित गर्ने प्रयास हो । पूर्ववर्ती अध्ययनहरूले कथाको सामान्य यथार्थवाद वा परिवेशलाई छोए पनि आज्चलिकताको गहन कोणबाट यसको मूल्यांकन कमै भएको छ । यसैकारण प्रस्तुत लेखले सहिद

कथामा आञ्चलिकताका यिनै पक्षहरूलाई केन्द्रमा राखेर विश्लेषण गर्ने प्रयास गरेको छ । यसले नेपाली आञ्चलिक कथा साहित्यको अध्ययनमा थप योगदान पुऱ्याउने अपेक्षा गरिएको छ ।

समस्या कथन

कथाकार मैनालीको सहिद कथा नेपालका विराटनगर, कोसीनदीको कुशाहाघाट, पोखरा, नुवाकोट र भारतका बनारस, गोरखपुर, लखनउ, पटना आदि क्षेत्रमा बसोबास गर्ने तत्कालीन समाजका मानिसहरूको संस्कृति, जनजीवन, जीवन भोगाईका विविध पक्षहरूमा केन्द्रित रहेर सिर्जना गरिएको छ । प्रस्तुत कथामा रहेको आञ्चलिकतालाई यहाँ अध्ययनको विषय बनाइएको छ । यस लेखले आञ्चलिकताको दृष्टिकोणबाट निम्नानुसारका समस्याहरूलाई उजागर गरेको छ ।

गुरुप्रसाद मैनालीको नासो कथा सङ्ग्रहमा सङ्गृहीत कथाहरूमध्ये सहिद कथामा के कस्तो आञ्चलिकताको प्रयोग गरिएको छ ?

उद्देश्य कथन

यस अध्ययनको समस्यामा प्रस्तुत गरिएको प्रश्नमा केन्द्रित रही सहिद कथामा प्रयुक्त आञ्चलिकताको पहिचान गरी विश्लेषण गर्नु यस अध्ययनको उद्देश्य रहेको छ ।

सामग्री सङ्कलन र अध्ययन विधि

सहिद कथामा आञ्चलिकताको अध्ययनका लागि सामग्री सङ्कलन र विश्लेषण विधिको निश्चित सीमा अवलम्बन गरिएको छ । यसका लागि गुरुप्रसाद मैनालीद्वारा लिखित सहिद कथा प्राथमिक स्रोतका रूपमा रहेको छ भने आञ्चलिकताको सैद्धान्तिक अध्ययनका लागि विभिन्न पुस्तक, पत्रपत्रिका, जर्नल, समीक्षा, समालोचनात्मक लेख तथा इमेल इन्टरनेटमा उपलब्ध सामग्रीलाई द्वितीयक सामग्रीका रूपमा सङ्कलन गरिएको छ । साथै यस लेखको आञ्चलिकतासँग सम्बन्धित अवधारणालाई सैद्धान्तिक आधार बनाइएको छ । यी सामग्री सङ्कलनको माध्यम पुस्तकालयलाई बनाइएको छ । यस्ता सामग्रीको विश्लेषण र मूल्याङ्कनका क्रममा आवश्यकता अनुसार वर्णनात्मक तथा गुणात्मक ढाँचालाई आत्मसात गरी अध्ययनलाई पूर्ण बनाइएको छ ।

सैद्धान्तिक पर्याधार

‘आञ्चलिकता’ शब्द संस्कृत शब्दको अञ्चल शब्दबाट व्युत्पन्न भई निर्माण भएको हो । आञ्चलिक शब्दमा ‘ता’ प्रत्यय थपिएर आञ्चलिकता’ शब्दको निर्माण भएको हो । यसको अर्थ भूगोल, संस्कृति, भाषा तथा राजनीतिक संरचनासँग सम्बन्धित क्षेत्रीय पहिचान भन्ने हुन्छ ।

संस्कृत भाषाको ‘अञ्च’ धातुमा अचल् प्रत्यय लागेर अञ्चल नाम शब्दको निर्माण हुन्छ । त्यसैगरी ‘अञ्चल’ शब्दमा ‘इक’ प्रत्यय गाँसिएर आञ्चलिक विशेषण शब्दको निर्माण हुन्छ । आञ्चलिक शब्दमा ‘ता’

प्रत्यय गौंसिएर आञ्चलिकता नाम शब्द बन्दछ । जसको अर्थ कुनै निश्चित अञ्चल वा प्रदेशको भन्ने हुन्छ । आञ्चलिकतालाई अङ्ग्रेजी भाषामा रिजनालिजम भनिन्छ । सामान्य अर्थमा अञ्चल शब्दले कुनै निश्चित स्थानलाई बुझाउँछ । यसले कुनै खास ठाउँको विशेषतालाई जनाउँछ । साहित्यमा भने यसको अर्थ कुनै निश्चित क्षेत्रको प्राकृतिक, सामाजिक, राजनीतिक, सांस्कृतिक, धार्मिक, आर्थिक, आदि विशेषतालाई उजागर गर्न लेखिएको साहित्यिक मान्यता वा सिद्धान्तलाई आञ्चलिकता भनिन्छ । हरेक मानिस आफू जन्मिएको, हुर्किएको र आफूले डुलेको, घुमेको ठाउँका धार्मिक, सांस्कृतिक, प्राकृतिक, सामाजिक, राजनीतिक, आर्थिक, भाषिक, आदि जस्ता कुराहरूबाट प्रभावित भएका हुन्छन् । ती कुराहरूको प्रभाव उसले सिर्जना गर्ने साहित्यिक रचनाहरूमा पनि पर्दछ । त्यसैले जुनसुकै सर्जकले रचना गरेका साहित्यिक रचनाहरूमा केही न केही रूपमा आञ्चलिकताको प्रयोग भएको हुन्छ । वर्तमान साहित्यमा पनि आञ्चलिकताको व्यापक प्रयोग भइरहेको पाइन्छ । यो ज्ञान, विज्ञान, कला साहित्य, अर्थशास्त्र, समाजशास्त्र, राजनीतिशास्त्र, आदि क्षेत्रमा प्रचलित सिद्धान्त हो । फ्रान्स, इटाली, बेलायत, जर्मन, पोल्यान्ड आदि देशमा केन्द्रीकृत राज्य व्यवस्थाका सट्टा स्थानीय स्वशासनको माग राखी भएका आन्दोलनका पृष्ठभूमिमा जन्मिएको यस शब्दलाई पछि साहित्यमा पनि प्रयोग गर्न थालिएको हो (सुवेदी, २०७७) । यसरी संघीयता केवल राजनीतिक संरचना मात्र होइन । यो विविधतामा एकता को दार्शनिक आधार पनि हो । यसले वर्तमान सन्दर्भमा नेपाल जस्ता बहुजातीय, बहुभाषिक र बहुसांस्कृतिक समाजहरूका लागि पनि सान्दर्भिकता बोकेको छ ।

साहित्यमा आञ्चलिक लेखनको प्रारम्भ बेलायतबाट भएको मानिन्छ । बेलायतमा ओलीभर गोल्ड स्मिथको द डिजर्टेड भिलेज (इ. १७७०) सबैभन्दा जेठो आञ्चलिक कृति र बेलायतकी उपन्यासकार मारिया एजवर्थको क्लासल राक्नेन्ट विश्व साहित्यकै पहिलो उपन्यास मानिन्छ (सुवेदी, २०७१, पृ. ६१) । आञ्चलिकताको सैद्धान्तिक मान्यता स्थापित हुनुभन्दा अगाडि नै बेलायतबाट आञ्चलिक साहित्यको लेखन भएको यसको सैद्धान्तिक प्रतिस्थापन अमेरिकाबाट भएको हो । अमेरिकी साहित्यमा यसको प्रारम्भ १९औँ शताब्दीको अन्त्य र २०औँ शताब्दीको प्रारम्भिक समय अमेरिकाको गृहयुद्धपछि भएको ।

बेलायती लेखक ओलिभर गोल्ड स्मिथको द डिजर्टेड भिलेज (इ. १७७०) सबैभन्दा जेठो आञ्चलिक कृति मानिन्छ (सुवेदी, २०७५, पृ. १३२) ब्रिटेनका सेरिया एजवर्थ, थोमस हार्डी, सर वाल्टर स्कट र अमेरिकाका मार्कट्वेन, बिट हार्ट, अर्नेस्ट हेमिङ्वे आदिका गद्याख्यान एवं कृतिहरूबाट अञ्चलिक जनजीवनको शब्दचित्रङ्गन गर्ने कार्यरम्भ भएको हो (प्रधान, सन् २०१७, पृ. २०) भने फणीश्वरनाथ रेणुले मैला आँचल सन् (१९५४) शीर्षक उपन्यास लेखेपछि हिन्दी साहित्यमा आञ्चलिकतावादी लेखनको विकास भएको हो । (प्रधान, सन्, २०१७, पृ. २०) । अञ्चलिक साहित्यमा प्रभाव पार्ने वा आञ्चलिक साहित्यमा प्रतिबिम्बित हुने उपर्युक्त सन्दर्भ वा पक्षहरू सबै नै आञ्चलिक कथाका मुख्य तत्वहरू हुन् । आञ्चलिक कथालाई यिनै सन्दर्भमा हेर्नुपर्ने देखिन्छ ।

आधुनिक नेपाली कथाको पूर्ववर्ती समयमा आञ्चलिक प्रकृतिका मात्र कथा लेख्ने कथाकारहरू केही कम भए पनि धेरै कथाकारहरूका कथामा आञ्चलिक प्रवृत्तिका प्रशस्त अभिलक्षणहरू देखिन्छन् । शंकर कोइरालाका कथाहरूमा केही बढी आञ्चलिक प्रवृत्ति पाइन्छ । आञ्चलिक प्रवृत्तिका कथा लेख्ने कथाकारहरूमा पुष्कर शमशेर, बालकृष्ण सम, पूर्ण दास श्रेष्ठ, पोषण पाण्डे, हृदयचन्द्र सिंह प्रधान, कुमार ज्ञवाली, सोमध्वज बिष्ट, मदनमणि दीक्षित आदि उल्लेखनीय देखिन्छन् (सुवेदी, २०७७) भारतीय नेपाली कथाकारहरूमा अच्छा राई रसिक, भाइचन्द्र प्रधान, शिवकुमार राई आदिलाई लिन सकिन्छ । यसरी आधुनिक नेपाली कथाको पूर्ववर्ती चरणका कथाकारहरूका केही कथाहरूमा स्थानिक परिवेशको चित्रण, आञ्चलिक लोकजीवन र जीवनशैलीको अभिव्यक्ति, सामाजिक आचारविचार, रहनसहन, रीतिथिति र संस्कार संस्कृतिको चित्रण आञ्चलिक परिवेश अनुसारका पात्र विधान र संवादको प्रयोग आदि विशेषता पाइन्छ । यीमध्ये कतिपय कथाकारहरूका कतिपय कथामा आंशिक आञ्चलिकता पाइन्छ । स्थानगत आञ्चलिक परिवेशको चित्रण ती कथाकारहरूका कथामा बढी देखिन्छन् स्थानिक सामाजिक सांस्कृतिक र रीतिस्थितिगत तथा लोकजीवनको यथार्थपरक अभिव्यञ्जनाका दृष्टिले पनि ती कथाहरू प्रभावपूर्ण देखिन्छन् । पूर्ववर्ती आञ्चलिक नेपाली कथामा पाइने प्रमुख प्रवृत्तिगत विशेषताहरू निम्नानुसार उल्लेख गरिएको पाइन्छ ।

आञ्चलिक स्थानिक परिवेशको चित्रण,

विशेषतः पहाड, तराई, उपत्यकाका परिवेशका जीवनशैलीको चित्रण,

पात्रको संवादमा स्थानीय तथा जातीय भाषाभाषीका को प्रयोग,

स्थानीय संस्कार, संस्कृति, रहनसहन र त्यहाँका मौलिक स्थिति तथा जातीय संस्कृतिको चित्रण

कथाका तत्त्वहरूमध्ये महत्त्वपूर्ण तत्त्व वातावरणका कारण आञ्चलिकताको सिर्जना हुन्छ यस सन्दर्भमा कथाकार कुमारप्रसाद कोइराला भन्नुहुन्छ नेपाली कथामा नेपाली सामाजिक जीवन भेटिन्छ । नेपालको कुनै पनि विशेष ठाउँको उल्लेख नभए पनि धेरै कथा नेपाली परिवेश र वातावरण अनुसार लेखिएका हुन्छन् । नेपाली रीतिस्थिति, प्रथा, आचार, व्यवहार, रहनसहनका साथै नेपाली सहरिया भौगोलिक परिवेश भएका कथाले आंशिकताको आभास दिन्छ (कोइराला, २०५८) ।

नासो' कथा सङ्ग्रहमा सङ्गृहीत 'सहिद' कथामा आञ्चलिकताको प्रयोग

आधुनिक नेपाली कथासाहित्यका प्रख्यात हस्ताक्षर गुरुप्रसाद मैनालीको 'सहिद' कथामा आञ्चलिकता बहुआयामिक र सूक्ष्म रूपमा बुनेको छ । कथाको संरचना, पात्रविधान, संवादशैली, भाषिक प्रयोग, सामाजिक परिवेश तथा सांस्कृतिक पृष्ठभूमिले नेपाली जनजीवनको स्थानीय रंगलाई जीवन्त र प्रामाणिक बनाएका छन् । विशेषतः ग्रामीण शान्ति र शहरी अराजकताबीचको अन्तर, श्रमिक वर्गको कष्टकर संघर्ष तथा पात्रहरूको ठेट बोलीचाली र व्यवहारले कथालाई यथार्थपरकता प्रदान गर्दै पाठकमा गहिरो क्षेत्रीय अनुभूति जगाउँछन्, जसले आञ्चलिक साहित्यको सशक्त परम्परालाई सुदृढ बनाउँछ ।

भाषिक आज्चलिकता

कथाको भाषिक संरचनामा प्रयोग गरिएका संवादहरू नेपाली बोलचालको सरल, स्वाभाविक र ठेट शैलीमा आधारित छन्, जसले पात्रहरूको सामाजिक-सांस्कृतिक पृष्ठभूमि र स्थानीय लवजको प्राकृतिकता उजागर गर्दछ। “बाबु!”, “ओ देवता बाबु!”, “रामकी आमा”, “कसैको चिठीसिठी लेख्ने फुर्सद छैन” जस्ता अभिव्यक्तिहरूले ग्रामीण नेपालीको आत्मीयता, भावुकता र दैनिक जीवनको लयलाई जीवन्त बनाउँछन्। यस्तै, “सहरमा आधाभन्दा बढ्ता कुल्लीकबाडी, दरबान, कोनि राँड पोखरातिरकी छेत्रिनी, दमै टिपेर आएको” जस्ता वाक्यांशहरूले शहरी श्रमबजारमा कार्यरत नेपाली प्रवासीहरूको जातीय-क्षेत्रीय विविधता, सामाजिक अवस्था र जीविकाको संघर्षलाई स्पष्ट पार्छन्। “फिक्री छैन”, “खुद थानाबाट सरासर आउँदै छु”, “दरोगा पुलिसहरू”, “कफन दाउरामा गरेर हर साल सौ-सवासौ” आदि शब्दावलीले स्थानीय बोलीको प्रचलित प्रयोगमार्फत कथालाई जीवन्तता र विश्वसनीयता प्रदान गरेका छन्, जसले पाठकमा परिचित भाषिक परिवेशको तत्कालीन अनुभूति उत्पन्न गर्दछ।

पात्रहरूको संवादमा आज्चलिकता भल्कने प्रमुख पक्ष तिनको सामाजिक वर्ग, पेशागत पृष्ठभूमि र क्षेत्रीय पहिचानसँग गाँसिएको भाषिक प्रयोग हो। गाउँका पात्रहरूले “रामकी आमा, चिठी लेख्नुस् न!”, “बच्चाहरूलाई राम्ररी हेर्नु”, “तीन बाली लाग्छ, बीस मुरी मसिनो धान फल्छ” जस्ता संवादमार्फत ग्रामीण परिवेशको ठेट नेपाली भाषा, कृषि-जीवनशैली र पारिवारिक चिन्ताको स्वाभाविक अभिव्यक्ति दिन्छन्। वीरबहादुरका “ओ देवता बाबु!”, “कसैको चिठीसिठी लेख्ने फुर्सद छैन” जस्ता अभिव्यक्तिले परदेशी श्रमिकको सरल भाषा, समयको अभाव र भावनात्मक पीडालाई मार्मिक रूपमा उजागर गर्छन्। डाकबाबूको “डाकखानाको सेभिङ ब्याङ्कमा जम्मा गर्ने गर” भन्ने सुभावाले सरकारी कर्मचारीको औपचारिक-प्रशासनिक भाषा र गाउँलेहरूबीचको वित्तीय-सूचनात्मक दूरीलाई स्पष्ट पार्दछ, जसले ग्रामीण प्रशासनिक प्रणालीको यथार्थलाई प्रतिबिम्बित गर्दछ।

कथामा ग्रामीण भाषिक आज्चलिकता विशेष रूपमा प्रकट भएको छ। “तीन बाली लाग्छ, बीस मुरी मसिनो धान फल्छ” जस्ता वाक्यहरूले कृषिप्रधान समाजको मौसमी चक्र, उत्पादन प्रणाली र परम्परागत शब्दावली (“बाली”, “मुरी”, “मसिनो धान”) को प्रयोगमार्फत किसानहरूको दैनिक जीवन, श्रम र सोचाइलाई जीवन्त बनाउँछन्। “अनि यता मासु छैन, एक दिनै काम पनि छैन, के गर्नु?” जस्ता संवादले आर्थिक अभाव, बेरोजगारी र ग्रामीण जीवनको कठोर यथार्थलाई मार्मिक ढंगले चित्रित गर्छन्। बोलीको लय, शब्द चयन र वाक्य संरचनामा “ढिलो भइहाल्यो”, “पाठ आएको छैन”, “कसैले पठाउनुस् त!” जस्ता अभिव्यक्तिले गाउँलेहरूको स्वाभाविक बोलीको सरलता, आत्मीयता र लालित्यलाई भल्काउँछन्। “साहू महाजनको घरमा बैल धान फलाउँछ” भन्ने वाक्यले ग्रामीण समाजमा व्याप्त शोषण, वर्गीय विभाजन र आर्थिक असमानताको कटु सत्यलाई उजागर गर्दछ।

शहरी भाषिक आञ्चलिकता पनि कथामा सशक्त रूपमा प्रस्तुत भएको छ, विशेषतः वीरबहादुरको परदेशी जीवनसँग सम्बन्धित प्रसंगहरूमा । “ठाउँ मिल्दैन रिक्सामा बोक्न के गर्नु?”, “तलब समयमै दिन्न, एक महिना काम गर्नु पर्छ” जस्ता संवादहरूले शहरी श्रमिकको असमान कार्यशर्त, तलबको अनिश्चितता र आर्थिक समस्याहरूलाई स्पष्ट पार्छन् । “के गर्ने, जसरी जिउनु छ” भन्ने अभिव्यक्तिले वीरबहादुरको विवशता, असहायता र कठोर जीवन यथार्थको गहिरो निराशालाई मार्मिक रूपमा प्रस्तुत गर्दछ ।

पात्रहरूको व्यक्तिगत संवादमा पनि भाषिक आञ्चलिकता स्पष्ट देखिन्छ । वीरबहादुरको “वापस फर्केर के गर्नु?” भन्ने प्रश्नले परदेशी जीवनको निराशा, पारिवारिक जिम्मेवारीको बोझ र फर्कने सपनाको असम्भवतालाई चित्रित गर्दछ । डल्लीको “कसैले पनि चिन्ता नगरी पठाउनुस्!” भन्ने आग्रहले ग्रामीण महिलाको पारिवारिक चिन्ता, कर्तव्यबोध र समर्पणको भावनालाई प्रकट गर्दछ ।

यसरी, ‘सहिद’ कथामा गुरुप्रसाद मैनालीले भाषिक, सामाजिक र सांस्कृतिक आञ्चलिकताको कुशल र सशक्त प्रयोग गरेका छन् । पात्रहरूको बोलीचाली, जीवनशैली, पेशागत संघर्ष र सामाजिक परिवेशले नेपाली समाजको विविधता, क्षेत्रीय यथार्थ र सांस्कृतिक गहिराइलाई उजागर गर्दै कथालाई स्थानीय रंगले भरिपूर्ण बनाएको छ । आञ्चलिकता यहाँ केवल भाषिक सौन्दर्यको माध्यम नभई कथाको यथार्थपरकता, विश्वसनीयता र सांस्कृतिक प्रामाणिकताको मूल आधार बनेको छ, जसले नेपाली माटेको सच्चा चित्रण गर्दै पाठकमा गहिरो सामाजिक-सांस्कृतिक चेतनाको जागरण गराउँछ ।

पेशागत आञ्चलिकता

कथाका पात्रहरूको दैनिक जीवनशैली तथा पेशागत क्रियाकलापले उनीहरूको भौगोलिक र सामाजिक परिवेशलाई जीवन्त रूपमा उजागर गर्दछ । वीरबहादुरलाई भारतमा रिक्सा चालकको रूपमा चित्रित गरिएको छ, जसले नेपाली श्रमिकहरूको परदेशी जीवनमा व्याप्त संघर्ष, कष्ट र अनिश्चितताको मार्मिक चित्रण गर्दछ । “दरबानीमा लाउन खान मात्र ठिक हुने” जस्ता सरल तर गहिरो वाक्यांशहरूले नेपाली मजदूर वर्गको आर्थिक संकट, दैनिक गुजाराको न्यूनतम स्तर र निरन्तरको अभावलाई स्पष्ट रूपमा प्रकट गर्छन् । यसैगरी, “डाँकखानाको सेभिड ब्याङ्कमा जम्मा गर्ने गर” भन्ने सुभावाले मजदूर वर्गको बैंकिङ प्रणालीप्रति पूर्ण अनभिज्ञता र परम्परागत बचत पद्धतिमा निर्भरताको यथार्थलाई उजागर गर्दछ, जसले ग्रामीण नेपाली समाजको वित्तीय साक्षरताको कमी भल्काउँछ ।

सामाजिक आञ्चलिकता

कथाले नेपाली समाजको जटिल आर्थिक अवस्था, ऋणप्रथाको जञ्जाल तथा पारिवारिक सम्बन्धहरूको सूक्ष्म तानाबुनालाई गहन रूपमा चित्रण गर्दछ । वीरबहादुरले मात्र पाँच सय रूपैयाँको ऋणबन्धकमा आफ्नो खेत साहू महाजनलाई सुम्पन बाध्य भएको प्रसंगले नेपाली ग्रामीण समाजमा व्याप्त चर्को ब्याजदर, गरिबीको चक्र र भूमिहीनताको कारुणिक प्रभावलाई जीवन्त बनाउँछ । “तिमीले बिहे गरेको कति वर्ष भयो?” “दश वर्ष भो, त्यसबेला डल्ली चौध वर्षकी थिई” जस्ता संवादहरूले नेपाली समाजमा

बालविवाहको गहिरो जरा गाडिएको प्रचलन र यसको सामाजिक-सांस्कृतिक आयामलाई ईंगित गर्दछन्, जसले लैंगिक असमानता र परम्पराको बोझलाई पनि उजागर गर्छ । पात्रहरू परदेशको कष्टकर जीवन बिताइरहे पनि आफ्ना गाउँघरका पारिवारिक सम्बन्धहरूलाई जीवित राख्ने अथक प्रयास गर्छन्, जस्तै चिठी लेखाएर घरको समाचार पठाउने र प्राप्त गर्ने परम्परागत माध्यमबाट, जसले नेपालीहरूको भावनात्मक बन्धन र प्रवासको एकाकीपनलाई मार्मिक ढंगले प्रस्तुत गर्दछ ।

धार्मिक तथा सांस्कृतिक आञ्चलिकता

कथामा पात्रहरूको धार्मिक अभिव्यक्ति र सांस्कृतिक अभ्यासले नेपाली समाजको गहिरो आस्थागत संरचना तथा परम्परागत मूल्य-मान्यताको सूक्ष्म चित्रण गर्दछ । वीरबहादुरको “रामराम” जस्तो दैनिक सम्बोधन, भगवती देवीको पूजा-आराधनाको उल्लेख तथा घाटमा शवलाई अग्निसंस्कार गर्ने प्रचलनले हिन्दु धार्मिक परम्पराको जीवन्त उपस्थिति र नेपाली जनजीवनमा यसको अन्तरनिहित प्रभावलाई स्पष्ट रूपमा भल्काउँछ । यसबाहेक, “बेवारिसे मुर्दालाई कसले पुर्याउँथ्यो बाबु! डुम-मेहतरले कुकुर-बिरालो फाले भँ घिच्याएर फालिदिन्छन्” भन्ने मार्मिक संवादले मृत्यु संस्कारमा विद्यमान जातीय विभेद, सामाजिक वर्गीकरण र वञ्चित वर्गप्रति राज्य तथा समाजको उदासीनताको कटु यथार्थलाई उजागर गर्दछ, जसले नेपाली समाजको संरचनात्मक असमानताको गम्भीर आयामलाई प्रतिबिम्बित गर्दछ ।

ग्रामीण जीवनको चित्रण

कथाले ग्रामीण नेपाली समाजको आर्थिक आधार, कृषि-निर्भर जीवनशैली तथा प्राकृतिक संसाधनसँगको अन्तरसम्बन्धलाई अत्यन्त यथार्थपरक ढंगले चित्रित गरेको छ । “खेत निखन्नु पर्ला,” “तीन बाली लाग्छ, बीस मुरी मसिनो धान फल्छ” जस्ता संवादहरूले भूमि-उत्पादकत्वमा आधारित ग्रामीण अर्थतन्त्र, मौसमी खेतीपातीको चक्र तथा उत्पादनको परिमाणात्मक मूल्यांकनलाई जीवन्त बनाउँछन् । यी अभिव्यक्तिहरूले नेपाली गाउँहरूको दैनिक संघर्ष, कृषि-परम्पराको निरन्तरता र खाद्य सुरक्षा तथा जीविकोपार्जनसँग जोडिएको सामुदायिक चेतनालाई गहन रूपमा प्रस्तुत गर्दछन्, जसले आञ्चलिक साहित्यमा ग्रामीण यथार्थको प्रामाणिक प्रतिनिधित्वलाई सुदृढ बनाउँछ ।

परिवेशविधानमा आञ्चलिकता

कथाको परिवेशविधानमा आञ्चलिकताको कुशल प्रयोगले नेपाली समाजको भौगोलिक, सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक यथार्थलाई जीवन्त र प्रामाणिक रूपमा उजागर गरेको छ । कथाले ग्रामीण नेपालको शान्त तर संघर्षपूर्ण जीवन र भारतको शहरी परिवेशको अराजक तथा कठोर वातावरणबीचको तीव्र भिन्नतालाई मार्मिक ढंगले चित्रित गर्दै नेपाली जनजीवनको बहुआयामिक चित्र प्रस्तुत गरेको छ, जसले आञ्चलिक साहित्यको सशक्त माध्यमको रूपमा कार्य गर्दछ ।

गाउँको परिवेश

कथामा गाउँको नाम उल्लेख नगरे पनि यसका विविध विशेषताहरूले नेपालको ग्रामीण समाजको प्रस्ट र यथार्थपरक चित्रण गर्दछन् । खेतीपातीमा आधारित जीवनशैली यसको प्रमुख पक्ष हो- “तीन बाली लाग्छ, बीस मुरी मसिनो धान फल्छ” जस्ता संवादहरूले कृषि-उत्पादकत्वको चक्र, मौसमी खेती र उत्पादनको परिमाणलाई स्पष्ट पार्छन् । गाउँमा खेतबारी, गोठ, भैंसी, हलो-जुवा जस्ता कृषि उपकरणहरूको उल्लेखले परम्परागत कृषिप्रधान अर्थतन्त्रको जीवन्तता भल्काउँछ । यद्यपि, ऋण तिर्न नसकेर खेत बन्धकी राख्नुपर्ने बाध्यताले गाउँको आर्थिक संकट, गरिबीको चक्र र भूमिहीनताको कारुणिक यथार्थलाई उजागर गर्दछ । सामाजिक संरचनामा साहू-महाजनको प्रभुत्व, ससाना किसानहरूको निर्भरता तथा परदेशी मजदूरीको प्रवृत्तिले गाउँको जटिल सामाजिक तानाबुनालाई प्रतिबिम्बित गर्दछ ।

परदेश (भारतको शहरी परिवेश)

वीरबहादुरको भारतको शहरी जीवन गाउँको विपरीत अत्यन्त कठोर, अराजक र अमानवीय देखिन्छ । “रातभरि रिक्सामा मान्छे बोक्छ” र “थकाइ मेट्न सडकछेउमा खाट ओछ्याएर सुत्छ” जस्ता दृश्यहरूले परदेशी नेपाली श्रमिकहरूको शारीरिक-मानसिक थकान, न्यूनतम विश्राम र निरन्तरको श्रमशोषणको मार्मिक चित्रण गर्दछन् । “बेवारिसे मुर्दालाई कसले पुर्याउँथ्यो बाबु! डुम-मेहतरले घिच्याएर फालिदिन्छन्” भन्ने संवादले शहरी समाजमा गरिब प्रवासी श्रमिकहरूको कुनै सामाजिक-मानवीय मूल्य नभएको कटु यथार्थलाई उजागर गर्दछ, जसले मानवताविहीन परिवेशको गम्भीर आलोचना गर्दछ ।

गाउँ र शहरबीचको भिन्नता

गाउँमा चिठ्ठीमार्फत पारिवारिक सम्बन्ध जीवित राखिन्छ, तर शहरमा कामको बोभले बाँचै कठिन हुन्छ । गाउँमा खाद्यान्न उत्पादन हुन्छ, शहरमा खानलाई समेत पैसा अभाव हुन्छ । यी भिन्नताले ग्रामीण आत्मनिर्भरता र शहरी निर्भरताको द्वन्द्वलाई स्पष्ट पार्छन् ।

स्थानीय संस्कृति र परम्परामा आज्वलिकता

गाउँमा चिठ्ठी लेख्न अरूको सहारा लिनुपर्ने डल्लीको बाध्यताले ग्रामीण साक्षरताको कमी भल्काउँछ । खेत बन्धकी राख्ने चलनले आर्थिक संकटको परम्परागत समाधान देखाउँछ । वीरबहादुरका आमा-छोरासँगै बस्ने अभ्यासले संयुक्त परिवारको नेपाली परम्परालाई जीवन्त बनाउँछ । शहरमा भने पैसा बचत गर्न नसकिने, “दिनभरि रिक्सामा मान्छे बोक्नुपर्छ, खानलाई मुस्किल पर्छ” जस्ता वास्तविकताले प्रवासी नेपालीहरूको गरिबी र कठोर जीवनशैलीको चित्रण गर्दछ ।

वातावरणमा आज्वलिकता

गाउँको वातावरण हरियो खेतबारी, माटको घर, चौतारी, हुलाकघर, बिहान-बेलुका मेलापाठ, गर्मीमा हलो जोत्ने र वर्षामा खोल्सी भरिने दृश्यले नेपाली ग्रामीण प्राकृतिक-सामुदायिक जीवनको सुन्दर तर

संघर्षपूर्ण चित्र कोर्दछ । शहरको वातावरण भने धुलो, भीडभाड, रातभरि सवारीको कोलाहल, चिसो सडकछेउमा सुतेका रिक्साचालक र खानाको अभावले व्यस्त, अमानवीय र जीविकाको संघर्षपूर्ण शहरी यथार्थलाई प्रस्तुत गर्दछ ।

यसरी, कथाको परिवेशविधानमा आज्वलिकताको सूक्ष्म र प्रामाणिक प्रयोगले नेपाली समाजको ग्रामीण-शहरी द्वन्द्व, सांस्कृतिक निरन्तरता र आर्थिक-सामाजिक यथार्थलाई गहन रूपमा चित्रित गरेको छ, जसले पाठकमा नेपाली जनजीवनको गहिरो अनुभूति जगाउँछ ।

पात्रविधानमा आज्वलिकता

नेपाली कथासाहित्यमा पात्रविधानले कथाको सामाजिक, सांस्कृतिक, भौगोलिक तथा मनोवैज्ञानिक परिवेशलाई जीवन्त र प्रामाणिक बनाउने निर्णायक भूमिका निर्वाह गर्दछ । कथाका पात्रहरू नेपाली समाजका विविध वर्ग, पेशा, लिङ्ग र सांस्कृतिक पृष्ठभूमिबाट उद्भूत भएका छन्, जसले कथामा गहन आज्वलिकताको संचार गर्दछ । उनीहरूको हाउभाउ, ठेट बोलीचाली, परम्परागत रहनसहन, विचारप्रवाह र दैनिक संघर्षले विशिष्ट क्षेत्रीय विशेषता तथा स्थानीय यथार्थलाई सूक्ष्म रूपमा उजागर गर्छन् । विशेष गरी पात्रहरूको नामकरण, पेशागत परिचय, सामाजिक-आर्थिक अवस्था, संवाद शैली र आन्तरिक द्वन्द्वले कथालाई नेपाली माटोको गहिरो सुगन्धले भरिपूर्ण बनाएको छ, जसले पाठकमा परिचित परिवेशको तत्कालीन अनुभूति जगाउँछ ।

मुख्य पात्र वीरबहादुर एक परदेशी श्रमिकको प्रतीकात्मक चित्रण हुन्, जो जीविकोपार्जनको बाध्यतामा भारतको शहरी जञ्जालमा रिक्सा चालक बनेका छन् । उनको पेशाले नेपाली निम्नवर्गीय समुदायका लाखौं परदेशी मजदूरहरूको सामूहिक संघर्ष, शोषण र अनिश्चितताको प्रतिनिधित्व गर्दछ । उनका ठेट संवादहरू—“ओ दवता बाबु!”, “बच्चाहरूलाई राम्ररी हेर्नु”, “चिट्ठी लेख्ने फुर्सद छैन”—ले ग्रामीण नेपाली लवजको प्राकृतिकता, सरलता र भावुकताको भल्को दिन्छन् । वीरबहादुरको मानसिकता पूर्णतः गाउँले नेपालीको छ—परिवारप्रतिको अटूट माया, घर-गाउँको निरन्तर चिन्ता, धार्मिक आस्थाको सहारा (“रामराम”) र परदेशको एकाकीपनमा पनि परम्परागत मूल्य-मान्यताको अडान—जसले नेपाली प्रवासीको भावनात्मक द्वन्द्वलाई मार्मिक रूपमा चित्रित गर्दछ ।

डल्ली, वीरबहादुरकी पत्नी, ग्रामीण नेपाली गृहिणीको आदर्श प्रतिनिधि हुन्, जो घर-परिवारको सम्पूर्ण जिम्मेवारी एकलै सम्हालिन्छन् । उनी पतिको आर्थिक सहयोगको अनिश्चिततामा सधैं चिन्तित रहन्छिन्, जसले ग्रामीण महिलाको धैर्य, त्याग र संघर्षको कथा बोकेको छ । डल्लीको चरित्रले नेपाली समाजमा प्रचलित बालविवाहको प्रथा (“डल्ली चौध वर्षकी थिई”), शिक्षाको अभाव र पारिवारिक बोभको असमान वितरणलाई स्पष्ट रूपमा उजागर गर्दछ । पत्र लेख्न नसक्ने उनको बाध्यताले ग्रामीण क्षेत्रमा महिला साक्षरताको न्यूनता र परम्परागत निर्भरताको यथार्थलाई जीवन्त बनाउँछ ।

साहू पात्र ग्रामीण समाजको भूमिपति तथा महाजन वर्गको प्रतीक हुन्, जो उच्च ब्याजदरमा ऋण दिएर ससाना किसानहरूलाई शोषण गर्छन् । वीरबहादुरले मात्र पाँच सय रूपैयाँको ऋणबन्धकमा खेत सुम्पनुपरेको प्रसंगले ग्रामीण ऋणप्रथाको जञ्जाल, वर्गीय अन्याय र आर्थिक असमानताको कारुणिक चित्रण गर्दछ, जसले नेपाली गाउँहरूमा व्याप्त सामाजिक-आर्थिक शक्ति सन्तुलनको विकृतिलाई उजागर गर्दछ ।

डाकबाबू, सरकारी हुलाक कर्मचारीको रूपमा, ग्रामीण प्रशासनिक प्रणालीको एक अंग हुन् । “डाकबाबूलाई पैसा दिनुपर्छ” भन्ने उल्लेखले सेवा सुविधामा व्याप्त घूसखोरी, भ्रष्टाचार र जनताको असहायताको संकेत गर्दछ, जुन ग्रामीण नेपालको प्रशासनिक विकृतिको सशक्त आलोचना हो ।

सहायक पात्रहरूमा वीरबहादुरका गाउँले साथीहरू—जो भारतमा श्रम बेच बाध्य नेपाली मजदूर हुन्—उनीहरूबीचको संवादले परदेशी जीवनको साभा पीडा, आपसी सहानुभूति र दुःखसुख बाँड्ने नेपाली संस्कृतिको भल्को दिन्छ । भारतका डुम-मेहतर जस्ता स्थानीय पात्रहरूले जातीय विभाजन, सामाजिक बहिष्करण र निम्न वर्गप्रतिको अमानवीय व्यवहारको यथार्थ उजागर गर्छन् । “बेवारिसे मुर्दालाई कसले पुर्याउँथ्यो बाबु! डुम-मेहतरले घिच्याएर फालिदिन्छ” भन्ने संवादले शहरी भारतमा नेपाली प्रवासीको कुनै सामाजिक-मानवीय स्थान नभएको कटु सत्यलाई प्रकट गर्दछ ।

जीवनशैलीका आधारमा आञ्चलिकता

कथामा पात्रहरूको जीवनशैलीले पनि आञ्चलिकताको गहिरो आयाम थप्दछ । कृषिमा आधारित ग्रामीण जीवनशैली “तीन बाली लाग्छ, बीस मुरी मसिनो धान फल्छ” जस्ता संवादले मौसमी खेती, धान उत्पादन, पशुपालन र परम्परागत कृषि प्रणालीको यथार्थ चित्रण गर्दछ, जसले नेपाली किसानको श्रमशीलता, प्रकृतिसँगको सामीप्य र उत्पादनमा आधारित अर्थतन्त्रलाई जीवन्त बनाउँछ ।

शहरी श्रमिक जीवनशैली “तलब समयमै दिन्न, एक महिना काम गर्नु पर्छ” र “ठाउँ मिल्दैन रिक्सामा बोक्न के गर्नु?” जस्ता अभिव्यक्तिले तलबको अनिश्चितता, नौकरशाही जञ्जाल र शहरी श्रमशोषणको कठोर यथार्थ उजागर गर्छन्, जसले परदेशी नेपालीको दैनिक संघर्ष र असुरक्षालाई मार्मिक रूपमा प्रस्तुत गर्दछ ।

पारिवारिक जीवनशैली “अनि यता मासु छैन, एक दिनै काम पनि छैन, के गर्नु?” र “घरमा पराइको घाँस तन्नी ल्याउन भनी जो-जो करै गर्दछ, त्यो गर्नु पर्‍यो” जस्ता संवादले ग्रामीण परिवारको आर्थिक अभाव, दैनिक गुजाराको संघर्ष, कर्तव्यबोध र परम्परागत जिम्मेवारीको बोभलाई स्पष्ट पार्छन्, जसले नेपाली पारिवारिक संरचनाको भावनात्मक र व्यावहारिक आयामलाई उजागर गर्दछ ।

परदेशी जीवनशैली “वापस फर्केर के गर्नु?” भन्ने निराशाजनक प्रश्नले प्रवासी नेपालीको असहायता, पारिवारिक जिम्मेवारीको बोभ र फर्कने सपनाको असम्भवतालाई चित्रित गर्दछ, जसले परदेशी जीवनको मानसिक-भावनात्मक एकाकीपन र सामाजिक विस्थापनको गहिरो यथार्थलाई प्रकट गर्दछ ।

यसरी, कथामा प्रस्तुत पात्रहरू र उनीहरूको जीवनशैलीले नेपाली समाजको वर्गीय विविधता, क्षेत्रीय विशेषता, सांस्कृतिक निरन्तरता र आर्थिक-सामाजिक यथार्थलाई अत्यन्त सजीव र विश्वसनीय रूपमा उजागर गरेका छन् । आञ्चलिकता यहाँ केवल भाषिक शैलीमा सीमित नभई पात्रहरूको चरित्रगत गहिराइ, सामाजिक संरचना, सांस्कृतिक

दृष्टिकोण र मनोवैज्ञानिक द्वन्द्वमा पनि समान रूपले प्रकट भएको छ, जसले कथालाई नेपाली माटोको सच्चा दर्पण बनाएको छ र पाठकमा गहिरो सांस्कृतिक-सामाजिक चेतनाको जागरण गराउँछ ।

निष्कर्ष

कथामा आञ्चलिकतालाई विभिन्न कोणबाट प्रस्तुत गरिएको छ । जसले सामाजिक, सांस्कृतिक, र आर्थिक परिवेशका विभिन्न पक्षहरूलाई उजागर गर्दछ । यसले जीवनशैली, पारिवारिक संघर्ष, कृषि र श्रमिक जीवन, र शहरी तथा ग्रामीण जीवनका विशेषताहरूलाई केन्द्रमा राखेर समाजको विविधता र यथार्थतालाई प्रस्तुत गरेको छ ।

कथामा व्यक्त गरिएका कृषिमा आधारित जीवनशैली, शहरी जीवनशैली, पारिवारिक संघर्ष र परदेशी जीवनशैलीका भागहरू सन्दर्भका रूपमा प्रयोग गरिएका आञ्चलिक शब्द र संवाद शैलीद्वारा प्रकट गरिएको छ । यसले पाठकलाई विशेष आञ्चलिक समाज र संस्कृतिको भित्री परिप्रेक्ष्यमा डुबाउँछ । यी कुराहरूले सामाजिक स्थिति र जीवनका अप्ठ्यारा परिस्थितिलाई स्पष्ट रूपमा देखाउँछन् । यसका माध्यमबाट कथाले समाजका विभिन्न वर्ग र तहहरूको जीवनशैलीलाई दर्शाएको छ ।

कथामा प्रयोग भएका आञ्चलिक शब्द र अभिव्यक्तिहरूले सामाजिक र सांस्कृतिक परिवेशको विशेषता प्रकट गरेका छन् । यसले विविध भौगोलिक, सांस्कृतिक र आर्थिक पृष्ठभूमिहरूलाई एक सूत्रमा जोड्ने काम गर्छ । यी संवाद र दृश्यहरू विशेष भौगोलिक स्थानका सन्दर्भमा जीवनका कष्टपूर्ण पक्षहरूलाई उजागर गर्नमा महत्त्वपूर्ण भूमिका खेल्छन् ।

सन्दर्भ सामग्री

अर्याल, भैरव, सम्पा. (२०४३), साभा कथा, पाँचौं संस्करण., साभा प्रकाशन ।

<https://shorturl.at/Lbgi6>

उपाध्याय, केशवप्रसाद (सन् १९१०), पूर्वीय साहित्य प्रकाश, साभा प्रकाशन ।

उपाध्याय, केशवप्रसाद (सन् १९९८), पूर्वीय साहित्य सिद्धान्त, साभा प्रकाशन ।

गौतम, लक्ष्मणप्रसाद (२०६६), नेपाली साहित्यमा उत्तरआधुनिक समालोचना, ओरिएन्टल पब्लिकेसन ।

गौतम, लक्षणप्रसाद तथा अधिकारी ज्ञानु (२०६७), नेपाली कथाको इतिहास, साभा प्रकाशन ।

घिमिरे, कुलप्रसाद (२०८१), श्रद्धासुमन कथा सङ्ग्रह कथामा आञ्चलिकता ।

<https://doi.org/10.3126/oj.v1i2.69567>

कोइराला, कुमारप्रसाद (२०५८), नेपाली आख्यानको अध्ययन, वाणी प्रकाशन ।

कोइराला, कुमारप्रसाद (२०६८), आख्यान विमर्श, ओरिएन्टल पब्लिकेशन ।

सुवेदी, धनप्रसाद (२०७७), आञ्चलिकता र नेपाली साहित्य, नेपाल रिपब्लिक प्रकाशन ।

शाह, दिलिप (२०६८), श्रद्धासुमन, साभा प्रकाशन ।